

Motion till riksdagen 2012/13:U277

av **Annelie Enochson (KD)**

Religionsfrihet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att religionsfrihetsfrågorna även i fortsättningen ska vara en aktiv del i utrikespolitiken och i utvecklingssamarbetet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att UD och Sida ska inhämta och fördjupa kunskapen om religionsfrihetens roll i demokratisering och utveckling.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta fram strategier och handlingsplaner för att religionsfrihetsfrågor ska integreras i den multilaterala och bilaterala utrikespolitiken och i utvecklingssamarbetet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska arbeta för att de kommande offentliga EU-riktlinjerna om religionsfrihet ska kombinera integrering av religionsfrihetsfrågor i alla relevanta landstrategier, identifikation av prioriterade länder för förstärkt diplomati, forskning och utvecklingssamarbete i syfte att främja religionsfrihet samt identifikation av ett antal tematiska frågor inom religionsfrihet där EU ska arbeta för att skapa opinion, bl.a. på FN-nivå.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att UD och Sida i utformningen och genomförandet av strategier och handlingsplaner för religionsfrihet bör ta vara på det civila samhället, i synnerhet trosbaserade rörelser, som informationskällor och kanaler för stöd till religionsfrihet och främjande av interreligiös dialog i samarbetsländer.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att UD och svenska ambassader ska bedöma religionsfrihetssituationen i de länder som Sverige har bilaterala relationer med samt försvara religionsfriheten i offentlig diplomati.

Fel! Okänt namn

Motivering

Svenska missionsrådet med sin sammanslutning av 34 kyrkor och kristna bistånds- och missionsorganisationer, tog fram rapporten ”Tro, frihet och förändring” sommaren 2009. Rapporten lyfte fram vikten av religionsfrihet och yttrandefrihet inom ramen för utvecklings- och demokratiinsatser i världen.

Religionsfrihet är en av rättigheterna i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna (paragraferna 18–20) samt i Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (paragraferna 9–10). Dessa blev svensk lag 1995. Ändå har religionsfriheten haft en mycket låg profil i Sveriges utrikespolitiska policy och praxis. Genom synen på att religion främst är något privat har förståelsen för religionsfrihetens innebörd förts till det privata området. Däremot ser man i ett internationellt perspektiv att religion och tro kraftigt påverkar människors relationer och hur stater relaterar till varandra och sina medborgare.

Religionsfrihet är en grundläggande frihet. Det är något som gäller alla och som alla tjänar på eftersom det skapar och bidrar till förutsättningar för fred, demokratisering, utveckling och de övriga mänskliga fri- och rättigheterna. Brotten mot religionsfriheten är dock enorma i en internationell kontext och i många länder ser man en negativ trend. Över hälften av världens befolkning lever i länder där staten kraftigt begränsar eller förbjuder medborgarnas frihet att tro, lära sig om tro och utöva tro. Dessa begränsningar har negativ påverkan på människor från alla trosuppfattningar och övertygelser (inklusive ateister, agnostiker och pacifister).

Religionsfrihet är en viktig mänsklig rättighet i sig och omfattar rätten till en identitet, att bilda sig en egen uppfattning om livs- och trosfrågor och att själv eller tillsammans med andra utöva sin tro eller livsåskådning. Religionsfrihet är också ett exempel på de mänskliga fri- och rättigheternas odelbarhet. Bristande religionsfrihet hotar människors rätt till liv och privatliv, associationsfrihet och yttrandefrihet och till sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter.

Diskriminering på grund av religion eller tro förekommer i många länder och får allvarliga konsekvenser för miljontals människors möjligheter att tillgodose sina sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. Rätten till sjukvård, utbildning, bostad eller arbete äventyras. Ibland nekas minoriteter officiellt eller i praktiken tillgång till vård och utbildning. Situationen för Bahaisamfundet i Iran exemplifierar detta väl där över 10 000 anhängare har avskedats från tjänster inom den offentliga sektorn. Ibland är det sämre tillgång till offentlig sjukvård och utbildning i geografiska områden som domineras av minoriteter. Enligt regeringen är icke-diskriminering en av hörnstenarna i det svenska utvecklingssamarbetet. Arbetet för religionsfrihet, liksom annat arbete mot diskriminering, är ett direkt bidrag till fattigdomsbekämpning och bör vara en naturlig del av Sveriges arbete med icke-diskriminering.

Bristande religionsfrihet bromsar utveckling och fattigdomsbekämpning på ytterligare ett sätt. Det hämmar människors möjligheter att bli förändringsak-

Fel! Okänt namn på

törer. Mötesplatser för religionsutövare är sannolikt den vanligaste formen av samlingsplats i världen och skapar möjligheter för människor på gräsrotsnivå att organisera sig för att lösa gemensamma problem. Trosbaserade rörelser och organisationer är på de flesta håll ett stort och viktigt inslag i det civila samhället och bidrar till både demokratisering och fattigdomsbekämpning. I den nytgivna boken, "God's Century: Resurgent Religion and Global Politics" av bland andra Harvardprofessorn Monica Duffy Toft, visar författarna att religionen spelade en viktig roll för demokratiutvecklingen i världen mellan 1972 och 2009. I 48 av 78 länder stöddes demokratiutvecklingen av religiösa aktörer i landet.

Auktoritära stater inser detta och religionsförtryck används som ett sätt att kuva eller förhindra utvecklingen av ett livskraftigt civilt samhälle. Trosbaserade rörelser är ofta de sista att ge vika under auktoritära regimer. Buddistmunkarnas uppror i Burma 2007 är ett av många exempel på trosbaserade gruppers roll i demokratiseringsrörelser. Trosbaserade rörelser har spelat eller spelar ännu idag en viktig roll i demokratiseringsprocesserna i många länder som Zimbabwe, Sydafrika, Polen och Vitryssland. Att främja religionsfrihet är ett sätt att bidra till att släppa fram religionens positiva bidrag till såväl demokratisering som fattigdomsbekämpning, samtidigt som man motverkar extremism och konflikter.

Det finns ett starkt och statistiskt säkerställt samband mellan begränsad religionsfrihet och antalet väpnade konflikter. När stater aktivt arbetar för religionsfrihet minskar risken för konflikt i samhället. Men alltför ofta är statligt förtryck och diskriminering, eller statens passivitet inför diskriminering, en bidragande orsak till våld och konflikt. En studie från Pew Research Center, som publicerades i augusti i år, visade att begränsningar i religionsfriheten är särskilt vanliga i länder med någon form av hädelselag. Bristande religionsfrihet ökar polariseringen och misstron mellan religiösa grupper. När stater diskriminerar på grund av religion och tro får extrema röster större utrymme samtidigt som det blir svårare för moderata religiösa krafter att delta i det offentliga samtalet. Dessutom ger statlig diskriminering legitimitet till våld utövat av andra grupper inom samhället. Under 2000-talet har nationalistiska strömningar inom kristendom, hinduism, buddism och islam växt med omfattande och ibland våldsamma konsekvenser. Att arbeta för religionsfrihet innebär att skydda individer från detta, eftersom religionsfrihet är ett skydd för individen och inte för religionen i sig.

Religionsfrihet är rätten till en identitet, till att själv kunna välja sin övertygelse och att kunna ändra sin uppfattning utan rädsla för diskriminering från staten eller omgivningen. I vissa länder riskerar minoriteter och människor som ändrar sin religiösa övertygelse att förlora eller nekas sin identitet. Flera länder kräver att alla anger en av staten godkänd religion på identitetsdokument så som födelseattest, identitetshandlingar och pass – dokument som krävs för att få tillgång till sjukvård och utbildning. Förbud mot interreligiösa äktenskap är ett annat exempel. Straff i form av förlorad vårdnad av barn, arvsrätt eller egendom, eller till och med dödsstraff, förekommer också i flera länder mot dem som lämnar den av staten sanktionerade religionen. Vissa stater har visat bilder på människor som byter tro i statlig medier med för-

Fel! Okänt namn på

ödande konsekvenser för dem och deras familjer. I Sverige deklarerade nyligen en imam i Sveriges Radio att det är varje muslims plikt att döda den som konverterar och att det gäller även i Sverige. Detta visar hur viktigt det är att religionsfrihetsarbetet och informationsinsatserna även sker i Sverige.

Precis som med andra rättighetsfrågor är kvinnor, barn, migrantarbetare och invandrare särskilt sårbara.

Enligt internationella konventioner har människor rätt att utöva sin tro ensam eller tillsammans med andra, offentligt eller enskilt. Europadomstolen har lyft fram associations- och föreningsfrihetens avgörande betydelse för människors möjlighet att utöva sin religion eller tro i praktiken. Enligt de internationella deklARATIONERNA och konventionerna inbegriper religionsfriheten rätten att bygga gudstjänstlokaler, etablera religiösa organisationer, välgörenhetsorganisationer eller humanitära organisationer, ta emot frivilliga finansiella eller andra bidrag och att utbilda, utnämna eller rösta på religiösa ledare.

I många länder är lagar som begränsar rätten att utöva religion en källa till bristande associationsfrihet och föreningsfrihet. Administrativa hinder för religionsfrihet är effektiva och väcker sällan internationell uppmärksamhet. De senaste fem till tio åren har begränsningar av möjligheten att registrera trossamfund och förbud mot religiösa sammankomster för icke registrerade grupper eller i icke-registrerade lokaler blivit allt vanligare, till exempel i Centralasien. Utan en juridisk person får grupper ofta inte samla in gåvor, hyra lokaler, anställa ledare och så vidare. Bygglov och lov att renovera gudstjänstlokaler används också som administrativa hinder.

Religionsfrihet och yttrandefrihet är tätt sammankopplade. På FN-nivå hotas båda rättigheterna av försök att inkorporera bekämpning av smädelse av religion i systemet för de mänskliga fri- och rättigheterna. Något som skulle förflytta skyddet från individen till religionen i sig.

Religionsfriheten kan dock inte reduceras till föreningsfrihet och yttrandefrihet. Religionsfrihet inbegriper också exempelvis rätten att vapenvägra, att fira helgdagar och ceremonier (såsom dop och begravning) och kulturella rättigheter till historiska byggnader och monument. Det sker allvarliga kränkningar av dessa aspekter av religionsfriheten, till exempel förstörelsen av sufistiska heliga platser i Mali och Libyen under 2012, fängslandet av vapenvägrare som tillhör Jehovas vittnen i bland annat Armenien och hinder för religiösa minoriteter att begrava sina döda i flera länder i Centralasien.

Religion och religionsfrihet får allt större betydelse på den internationella politiska arenan men frågorna har länge haft lägre prioritet i svensk utrikespolitik. Sverige bör prioritera religionsfrihet för att den är viktig i sig men också för att den är en av förutsättningarna för att nå resultat i Sveriges övriga utrikespolitiska prioriteringar. Jämfört med andra länder eller biståndsgivare har Sverige dessutom ett antal komparativa fördelar som öppnar för att Sverige inom ramen för sin politik för global utveckling ska kunna driva en politisk dialog kring religionsfrihet och integrera religionsfrihetsfrågor i utvecklings-samarbetet. Sverige har till exempel erfarenhet av att integrera andra icke-diskrimineringsfrågor i utrikespolitiken. Här finns också i Sverige breda och stora ekumeniska organisationer som kan ge konstruktiva bidrag.

De senaste två åren har steg i rätt riktning tagits. Regeringen har lyft fram frågan på ett tydligt sätt. I regeringsförklaringen 2010 framhöll statsministern att ”i arbetet för mänskliga rättigheter och demokrati behöver inte minst arbetet med att agera för yttrandefrihet och religionsfrihet stärkas ytterligare”. I maj 2010 sade biståndsmministern att religionsfrihet kommer att lyftas fram inom ramen för Sidas arbete. Religionsfriheten har även lyfts fram i utrikesdeklarationerna 2011 och 2012. Det är angeläget att regeringens tydliga prioritering av frågan resulterar i konkret handling på departements- och myndighetsnivå.

Det borde vara självklart att regeringens politik för global utveckling innehåller tydliga skrivelser om religionsfrihetens betydelse.

Religions- och religionsfrihetsfrågor finns inte med i verksamhetsplanen för Sidas avdelning för demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet. Sida saknar dessutom en handlingsplan för att konkretisera hur arbetet med religions- och religionsfrihetsfrågor ska integreras i utvecklingssamarbetet. UD har fortfarande inte finansierat några av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europas (OSSE) projekt för att främja religionsfrihet.

UD ser religionsfrihet som en integrerad del av det breda arbetet för mänskliga rättigheter, något som gäller alla de mänskliga rättigheterna eftersom de är odelbara. Dock behövs specifika angreppssätt, verktyg och handlingsplaner för att nå resultat i relation till specifika rättigheter. Därför har UD och Sida till exempel tagit fram strategier och handlingsplaner för att arbeta med flera andra diskrimineringsfrågor. Det är av vikt att man även gör detta för religionsfrihetens område.

På EU-nivå har tydliga framsteg gjorts i form av rådsslutsatser för det nya ramverket för EU:s arbete med mänskliga rättigheter antagen juni 2012 och det pågående framtagandet av nya offentliga riktlinjer om religions- och övertygelsefrihet inom ramen för detta.

Problemen vi står inför är komplexa, därför behöver Sveriges och EU:s arbete kombinera olika metoder, såsom diplomati, forskning, säkerhets- och konfliktlösningsmetoder, interreligiös dialog och utvecklingssamarbete. Arbetet bör präglas av samverkan med många aktörer. I arbetet med framtagningen av EU:s nya riktlinjer bör Sverige driva följande:

- ? Religions- och övertygelsefrihetsfrågor ska lyftas fram i alla relevanta landstrategier. Prioriterade frågor, budskap och verktyg vad gäller religions- och övertygelsefrihet bör identifieras inom ramen för dessa strategier.
- ? Ett antal fokusländer bör identifieras, där EU ska satsa särskilt intensivt på en kombination av diplomati, utvecklingssamarbete, forskning med mera.
- ? Några tematiska fokusområden bör identifieras där EU ska arbeta för att stärka kunskap och bilda opinion, till exempel på FN- och OSSE- nivå.

EU:s riktlinjer bör även lyfta fram behovet av kunskapsfördjupning både inom ramen för European External Action Service (EEAS) och i medlemsstaternas utrikestjänster.

EU:s agerande är alltid starkast när både EEAS och medlemsstaterna agerar för att nå målen genom så kallat ”burden sharing”. När EU:s nya riktlinjer för

Fel! Okänt namn på

religions- och övertygelsefrihet och EU:s landstrategier för arbetet med att främja mänskliga rättigheter finns på plats 2013, bör Sverige både följa upp hur de implementeras av EEAS och bidra till implementeringen.

Det är angeläget att god kunskap om religiösa minoriteters villkor finns hos svenska myndigheter och departement. Enligt ombud för asylsökande ställer Migrationsverket och migrationsdomstolarna för höga beviskrav på asylsökande som konverterat till kristendomen från islam, och uppdrag gavs i regleringsbrev för 2011 och 2012 om nya rättsliga ställningstaganden. Myndighetens arbete i den riktningen måste fortsätta att stärkas.

Sverige bör fördjupa relationen med EU:s byrå för grundläggande rättigheter och stödja dess arbete mot diskriminering på grund av religion eller tro. Sverige bör arbeta för att EU-parlamentets underkommitté för mänskliga rättigheter blir en huvudkommitté.

På FN-nivå bör Sverige lyfta fram religionsfrihet som en grundläggande frihet för individer. Arbetet behöver fortsätta för att aktivt motverka försök att relativisera mänskliga rättigheter och bygga allianser för att stoppa eventuella ansatser att inkorporera förtal av religion i systemet med mänskliga rättigheter. Sverige bör också fördjupa dialogen med FN:s specialrapportör om religions- och övertygelsefrihet om hur Sverige kan bidra till att främja religionsfriheten internationellt.

Stockholm den 4 oktober 2012

Annelie Enochson (KD)